

D O K U M E N T č. 1

27. července 1939

MEMORANDUM ZAHRANIČNÍHO ÚŘADU

Berlín, 27. července 1939

T a j n é !

1216g.

V souladu s obdrženými směrnicemi jsem včera večer pozval sovětského velvyslaneckého radu Astachova a Babarina, šéfa zdejší sovětské obchodní mise, na večeři. Rusové se zdrželi zhruba do půl jedné. Rusové zahájili rozhovor o politických a hospodářských otázkách, jež nás zajímají, velmi živým a zajímavým způsobem, takže bylo možno neformálně a podrobně diskutovat o jednotlivých bodech, o nichž se zmiňoval říšský ministr zahraničních věcí. Je nutno zdůraznit tato témata rozhovoru:

1. V souvislosti s Astachovovou poznámkou o někdejší úzké spolupráci a shodě zájmů v zahraniční politice mezi Německem a Ruskem jsem prohlásil, že taková spolupráce se mně nyní jeví dosažitelnou v případě, že by ji sovětská vláda považovala za žádoucí. Mohl bych si představit tři fáze:

První fáze: Znovuobnovení spolupráce v hospodářských záležitostech prostřednictvím úvěru a podpisu obchodní smlouvy.

Druhá fáze: Normalizace a zlepšení politických vztahů. Zahrnovaly by mimo jiné respektování zájmů druhé strany v tisku a ve veřejném mínění a respektování vědecké a kulturní činnosti druhé strany. Sem by mohla být

například zařazena oficiální účast Astachova na Dni německého umění v Mnichově nebo pozvání německé delegace na Zemědělskou výstavu do Moskvy, jak to navrhoval státnímu tajemníkovi.

Třetí fází by bylo znovuoustavení dobrých politických vztahů nebo návrat ke stavu, jenž existoval dříve (Berlínská smlouva) (1), anebo nové uspořádání, jež by bralo v úvahu životní zájmy obou stran. Tato třetí fáze se mně zdá uskutečnitelná, neboť v celém prostoru od Baltského moře až k Černému moři a Dálnému východu neexistují, podle mého názoru, kontroverzní problémy zahraniční politiky, které by vylučovaly takové vztahy mezi oběma zeměmi. Co víc, nehledě na veškeré rozdíly ve světovém názoru, je pro ideologii Německa, Itálie a Sovětského svazu *jedna* věc společná: odpor ke kapitalistickým demokraciím. My ani Itálie nemáme nic společného se západním kapitalismem. Proto by se nám zdálo dost paradoxní, kdyby Sovětský svaz jakožto socialistický stát stál na straně západních demokracií.

2. Astachov za rozhodného souhlasu Babarina označil obnovu přátelských vztahů s Německem za cestu, která odpovídá životním zájmům obou zemí. Nicméně zdůraznil, že tempo bude muset být pravděpodobně velmi pomalé a postupné. Sovětský svaz se musel cítit velmi vážně ohrožen nacionálně socialistickou zahraniční politikou. Nutno naši současnou politickou situaci (tj. sovětskou - pozn. překl.) nejhodněji nazvat obklíčením. Přesně taková je politická situace, která vznikla pro Sovětský svaz po událostech z loňského září. Astachov uvedl Pakt proti Kominterně, naše vztahy s Japonskem, Mnichov, volnou ruku ve východní Evropě, kterou jsme tam získali a jejíž politické důsledky musely být namířeny proti Sovětskému svazu. Náš předpoklad, že baltské státy a Finsko, právě tak jako Rumunsko, patří do naší zájmové sféry, utvrzují sovětskou vládu v jejím pocitu ohrožení. Moskva nemůže zcela věřit v obrat německé politiky vůči Sovětskému svazu. Změnu lze očekávat pouze postupem doby.

3. Ve své odpovědi jsem upozornil, že německá politika na Východě mezitím nastoupila naprosto odlišný kurs. Z naší strany nemůže být ani řeči o ohrožení Sovětského svazu; naše cíle směřují zcela jinam. Sám Molotov ve svém posledním projevu označil Pakt proti Kominterně za kamufláž pro spojení namířené proti západním demokraciím. Seznámil se s gdaňským problémem i s příbuznou polskou otázkou. Vidím v tom všechno jiné, nežli zkřížení zájmů Německa a Sovětského svazu. Že respektujeme integritu baltských států a

Finska, to dostatečně jasně vyplývá z našeho paktu o neútočení a z našich mírových nabídek. Náš vztah k Japonsku je založen na přátelství, jež však není namířeno proti Rusku. Německá politika je namířena proti Anglii. To je rozhodující faktor. Jak jsem již předtím prohlásil, dovedu si představit dalekosáhlý kompromis ve společných zájmech, jenž by neztrácel ze zřetele problémy, které jsou životní pro Sovětský svaz. Tato možnost by ovšem byla vyloučena ve chvíli, kdy by Sovětský svaz uzavřel smlouvu, která by ho postavila na stranu Anglie proti Německu. Sovětský svaz by tím zvolil své místo a byl by pak pouze nucen sdílet s Anglií její odpor vůči Německu. Jedině z tohoto důvodu mám námitky proti jeho názoru, že tempo možného dorozumění Německa a Sovětského svazu musí být pomalé. Nyní je vhodný čas, ten však pomine po uzavření smlouvy s Londýnem. To by měla Moskva vzít v úvahu. Co by mohla Anglie nabídnout Rusku? V nejlepším případě účast na evropské válce a nepřátelství Německa, avšak ani jeden žádoucí důsledek pro Rusko. Co bychom naopak my mohli nabídnout? Neutralitu a postavení stranou možného evropského konfliktu a, bude-li si to Moskva přát, německo-ruské dorozumění o oboustranných zájmech, které právě tak jako v minulosti by bylo na prospěch oběma zemím.

4. V průběhu další rozmluvy se Astachov znovu vrátil k otázce baltských zemí a tázal se, zda, kromě hospodářského pronikání, nemáme tam jiné dalekosáhlejší cíle. Vznosl rovněž znovu vážně rumunskou otázku. Pokud se týče Polska, prohlásil, že Gdaňsk by se měl tak či onak vrátit do Říše a že otázka koridoru by měla být nějakým způsobem vyřešena ve prospěch Říše. Ptal se, zda území, jež kdysi náležela Rakousku, se též nebudou přiklánět k Německu, zvláště Halič a ukrajinské oblasti. Poté, co jsem popsal naše hospodářské styky s baltskými zeměmi, omezil jsem se na prohlášení, že z žádné z těchto otázek nevznikne zkřížení německo-ruských zájmů. Nadto vyřešení ukrajinské otázky dokázalo, že nemáme v úmyslu nic, co by poškozovalo sovětské zájmy.

5. Poněkud širší diskuse se rozpředla kolem otázky, proč nacionální socialismus na poli zahraniční politiky vyhledával konflikty se Sovětským svazem. V Moskvě to nikdy nedokázali správně pochopit. Pro vnitropolitický boj proti komunismu měli vždy plné pochopení. Využil jsem této příležitosti, abych podrobně vysvětlil náš názor na změnu ruského bolševismu v uplynulých letech. Antagonismus nacionálního socialismu vyplýval přirozeně z boje proti Komunistické straně Německa, která byla závislá na Moskvě a byla pouhým nástrojem Kominterny. Boj proti německé komunistické straně už dávno

skončil. Komunismus byl v Německu vyhlazen. Význam Kominterny byl zastíněn Politbyrem, které nyní provádí naprosto rozdílnou politiku než v době, v níž dominovala Kominternu. Smíšení bolševismu s národní historií Ruska, které bylo vyjádřeno oslavami velkých ruských osobností a skutků (oslavou bitvy u Poltavy, Petra Velikého, bitvy na jezeře Peipus, Alexandra Něvského), změnilo vskutku mezinárodní tvář bolševismu, podle našeho mínění zejména poté, co Stalin odložil na neurčito světovou revoluci. Za tohoto stavu věci vidíme dnes možnosti, které jsme dříve neviděli, s výhradou, že nebudou činěny pokusy šířit v Německu v jakékoliv formě komunistickou propagandu.

6. Astachov závěrem zdůraznil, jak cennou byla pro něho tato debata. Podá o ní do Moskvy zprávu a doufá, že tam bude mít viditelné důsledky pro další vývoj. Podrobně se prodiskutovala otázka hospodářské a úvěrové dohody.

7. Po prohlášení Rusů jsem nabyl dojmu, že Moskva se ještě nerozhodla, co by měla dělat. Rusové mlčeli o roli a vyhlídkách rokování o paktu s Anglií. Vzhledem k tomu se zdá, že Moskva prozatím sleduje politiku odkladu a vyčkávání jak vůči nám, tak i vůči Anglii, aby mohla pozdržet rozhodnutí, jehož důležitosti si je plně vědoma. Proto chápavý postoj Rusů po různých diskusích, zejména Molotovův postoj; proto odklady ve zdoluhavých hospodářských rozhovorech, v nichž sami Rusové výlučně určují tempo; proto velmi pravděpodobně i zdržení velvyslance Merekalova (2) v Moskvě. Další překážkou je krajní nedůvěra nejen vůči nám, ale právě tak i vůči Anglii. Z našeho stanoviska je nutno považovat za pozoruhodný úspěch, že Moskva po měsících rozhovorů s Anglií zůstává stále nerozhodnuta, co by nakonec měla udělat.

Schnurre (3)

(1) Smlouva o přátelství a neutralitě mezi Německem a Sovětským svazem podepsaná 24. dubna 1926 v Berlíně.

(2) Alexej Merekalov, sovětský velvyslanec v Německu.

(3) Dr. Karl Schnurre, legační rada, později šéf Východoevropské a britské sekce obchodně politického odboru německého Zahraničního úřadu.

DOKUMENT č. 2

29. července 1939

NĚMECKÝ ZAHRANIČNÍ ÚŘAD NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGOVI)

Berlín, 29. července 1939

T a j n é !

W 1216g.

Večer 26. tohoto měsíce měl Schnurre podrobnou debatu s Astachovem a Babarinem, jejíž obsah je vyložen v připojeném memorandu. Astachovy odpovědi naznačují, že již zaslal do Moskvy podrobnou zprávu. Na závěr se Astachov tázal, zachováme-li stejné názory v případě, že by prominentní sovětské představitelé prohovořovali tyto otázky s prominentními německými představiteli. Schnurre na tuto otázku v podstatě odpověděl pozitivně.

Pro nás by bylo důležité vědět, zda prohlášení, která učinili Astachov a Babarin, našla nějaký ohlas v Moskvě. Najdete-li příležitost k novému rozhovoru s Molotovem, žádám vás, abyste u něj v tomto smyslu sondoval a abyste,

naskytne-li se vhodná možnost, využil myšlenkový sled memoranda. Jestliže dojde k tomu, že Molotov odloží svou rezervovanost, kterou tak dlouho zachovával, můžete učinit další krok ve svém výkladu a sdělit s poněkud větší přesností, co je obecně vyjádřeno v memorandu. To zejména pokud jde o polskou otázku. Při *jakémkoli* vývoji polské otázky, ať už mírovým způsobem, který bychom si přáli, anebo jinou cestou, která by nám byla vnucena, byli bychom připraveni zabezpečit sovětské zájmy a dosáhnout dorozumění s moskevskou vládou. Bude-li rozhovor příznivě pokračovat i v baltské otázce, můžeme myšlenku rozvinout v tom smyslu, že upravíme náš postoj na Baltu tak, aby respektoval životní sovětské zájmy na Baltu.

Koncept podepsal von Weizsäcker (1)

(1) Ernst von Weizsäcker, státní tajemník v německém Zahraničním úřadě.

DOKUMENT č. 3

3. srpna 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO VELVYSLANCE V SOVĚTSKÉM
SVAZU (SCHULENBURGA)

NĚMECKÉMU ZAHRANIČNÍMU ÚŘADU

Moskva, 4. srpna 1939, 0.20

Číslo 158 z 3. srpna

Týká se směrnice W 1216g z 29. července a telegrafického pokynu z 31. července. (1)

Během dnešní konference trvající jednu a čtvrt hodiny odložil Molotov svou obvyklou zdrženlivost a vystupoval nezvykle otevřeně. Navázal jsem na svou poslední rozmluvu s M(olotovem) a pravil, že mezitím znovu začali hospodářské rozhovory v Berlíně a že evidentně pokračují slibným způsobem. Očekáváme proto brzy jejich zakončení. Dále došlo k výměně názorů mezi Schnurrem a sovětskými zástupci v Berlíně, o jejichž obsahu je M(olotov) jistě informován. M(olotov) skutečně potvrdil, že je o věci *zevrubně* zpraven. Navázav na Astachovův dotaz, zda by Schnurreho stanovisko bylo, kdyby se vyskytla možnost, podepřeno odpovědnou německou osobností, prohlásil jsem, že jsem zmocněn výslovně potvrdit myšlenkový sled vyjádřený Schnurrem. Poté jsem objasnil, jak bychom my, na základě tří stupňů, o nichž se zmiňoval Schnurre, uvažovali o normalizaci a zlepšení našich vztahů se Sovětským svazem. Dále jsem prohlásil, že od Baltského až k Černému moři neexistují, podle našeho mínění, žádné rozporné zájmy mezi Německem a Sovětským svazem, že Pakt proti Kominterně nebyl namířen proti Sovětskému svazu, že při uzavření paktu o neútočení s baltskými zeměmi jsme prokázali naše rozhodnutí uznat jejich integritu a že naše známé požadavky proti Polsku nenarušují sovětské zájmy. Věříme proto, že je dobře možná úprava zájmů a žádáme sovětskou vládu o její názor v této věci.

M(olotov) zeširoka odpověděl na každý bod. Prohlásil, že sovětská vláda si vždy přála uzavřít hospodářskou dohodu a jestliže by podobné přání chovala i německá strana, pokládal by vyhlídky na realizaci hospodářské dohody za naprosto příznivé. Co se týče sovětského tisku, považuje naše výtky - s jistými výjimkami - za nespravedlivé. Postavil se však za stanovisko, že tisk obou zemí se musí vystříhat všeho, co by mohlo způsobovat jitření jejich vztahů. Má za nutnou postupnou obnovu kulturních styků a očekává a doufá, že už byla nastoupena potěšující cesta ke zlepšení.

Přistoupiv k záležitosti politických vztahů, M(olotov) oznámil, že rovněž sovětská vláda si přeje normalizaci a zlepšení vzájemných vztahů. Nebylo její vinou, že se tyto vztahy tak pokazily. První důvod vidí v uzavření Paktu proti Kominterně a ve všem, co bylo v této souvislosti řečeno a uděláno. Na mou námitku, že Pakt proti Kominterně nebyl namířen proti Sovětskému svazu a že byl samotným M(olotovem) 31. května označen za spojenectví proti západním demokraciím, M(olotov) pravil, že Pakt proti Kominterně nicméně povzbudil útočné chování Japonska k Sovětskému svazu. Za druhé, Německo podporovalo Japonsko a za třetí, německá vláda dávala opakovaně najevo, že se nehodlá zúčastnit žádné mezinárodní konference, které by se zúčastnil Sovětský svaz. M(olotov) uvedl jako příklad schůzku v Mnichově.

Podrobně jsem M(olotovovi) odpověděl a podtrhl jsem, že předmětem diskuse není minulost, nýbrž hledání nových cest.

M(olotov) odvětil, že sovětská vláda je připravena zúčastnit se hledání těchto cest, že však přesto musí trvat na otázce, jak se moje dnešní prohlášení srovnává se třemi body, které uvedl. V současné době ještě chybějí důkazy o změněném postoji německé vlády.

Zdůraznil jsem proto znovu, že v zahraniční politice neexistuje rozpornost zájmů a zmínil jsem se o německé ochotě upravit naše chování k baltským státům, nadejde-li vhodná doba, tak aby byly zabezpečeny životní sovětské zájmy na Baltu.

Při zmínce o baltských státech se M(olotov) zajímal, jaké státy máme tímto termínem na mysli a zda k nim náleží i Litva.

O polské záležitosti jsem prohlásil, že trváme na svých známých požadavcích vůči Polsku, že však usilujeme o mírové řešení. Kdyby však nám naopak bylo vnuceno jiné řešení, byli bychom připraveni chránit sovětské zájmy a dohodnout se o této věci se sovětskou vládou.

M(olotov) projevil evidentní zájem, pravil však, že mírové řešení závisí především na nás.

Rozhodně jsem mu odporoval a poukázal, že britská záruka naneštěstí způsobila, že rozhodnutí leží na polských místech.

Poté jsem popřel M(olotovovo) tvrzení, že samo Německo je vinno zhoršením německo-sovětských vztahů. Připomněl jsem mu osudné následky uzavření smlouvy s Francií v roce 1935 a dodal, že by eventuální nová účast Sovětského svazu ve svazcích nepřátelských Německu mohla hrát podobnou úlohu.

M(olotov) odpověděl, že současný kurs, který nastoupil Sovětský svaz, sleduje výhradně obranné cíle a posílení obranné fronty proti agresí. Naproti tomu Německo Paktem proti Kominterně podporuje a podněcuje agresivní chování Japonska a vojenským spojenectvím s Itálií sleduje nejen obranné, ale i útočné cíle.

V závěru mě M(olotov) ujistil, že seznámí svou vládu s mými prohlášeními a opakoval, že sovětská vláda si rovněž přeje normalizaci a zlepšení vztahů.

Z celkového M(olotovova) postoje zřetelně vyplývalo, že sovětská vláda je vskutku ochotnější zlepšit německo-sovětské vztahy, že však přetrvává stará nedůvěra k Německu. Můj souhrnný dojem je, že sovětská vláda je nyní rozhodnuta uzavřít smlouvu s Anglií a Francií, jestliže splní všechna sovětská přání. Zajisté, jednání mohou trvat dlouho, zvláště proto, že nedůvěra k Anglii je rovněž veliká. Doufám, že moje prohlášení zapůsobila na M(olotova); z naší strany bude však zapotřebí značného úsilí, abychom přivodili obrat sovětské vlády.

Schulenburg

(1) Není otištěn.

D O K U M E N T č. 4

3. srpna 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU
(SCHULENBURGOVI)

Berlín, 3. srpna 1939, 15.47

Příjem: Moskva, 4. srpna 1939, 4.30

V e l m i n á l é h a v é

Číslo 166 z 3. srpna

Osobně pro velvyslance!

Včera večer jsem přijal ruského velvyslanceckého přidělence, který již dříve navštívil Úřad v jiné záležitosti. Měl jsem v úmyslu pokračovat s ním v rozmluvě, s jejímž obsahem jste obeznámeni a kterou s Astachovem s mým svolením vedli už předtím činitelé Zahraničního úřadu. Poukázal jsem na rozhovory o obchodní dohodě, které nyní uspokojivě probíhají, a označil jsem tuto obchodní dohodu za dobrý krok na cestě k normalizaci německo-ruských vztahů, jestliže by byla žádoucí. Je dobře známo, že tón našeho tisku vůči Rusku se během více než půl roku podstatně změnil. Považoval jsem proto za možné, pokud by si to ruská strana přála, abychom naše vztahy opět obnovili na základě dvou předpokladů:

a) nevměšování do vnitřních záležitostí druhé strany (pan Astachov se domnívá, že to může okamžitě přislíbit);

b) zřeknutí se politiky namířené proti našim životním zájmům. Na to pan Astachov nemohl dát žádnou přesnou odpověď, avšak soudil, že jeho vláda si přeje provádět politiku vzájemného dorozumění s Německem.

Pokračoval jsem, že naše politika je přímá a dlouhodobá; nemáme žádný spěch. Jsme příznivě nakloněni Moskvě; je proto otázkou, jaký kurs hodlají tamní vládcové nastoupit. Jestliže Moskva zaujme (negativní) (1) postoj, bude nám jasné, kam se máme postavit a jak jednat. V opačném případě neexistuje žádný problém mezi Baltským a Černým mořem, který bychom my oba nemohli vyřešit. Řekl jsem, že na Baltu je prostor pro nás oba a že ruské zájmy se v žádném případě nemusí křížit s našimi. Co se týče Polska, sledujeme pozorně a klidně další vývoj. V případě polských provokací vyřídíme záležitosti s Polskem během jednoho týdne. V souvislosti s touto eventualitou jsem jemně naznačil, že bychom se mohli s Ruskem dohodnout o osudu Polska.

Německo-japonské vztahy jsem označil za dobré a přátelské; toto přátelství je trvalé. Co se týče rusko-japonských vztahů mám však vlastní představy (čímž jsem zmínil dlouhodobý modus vivendi mezi oběma zeměmi).

Vedl jsem celý rozhovor vyrovnaným tónem a v závěru jsem dal znovu velvyslaneckému přidělcovi na srozuměnou, že v mezinárodní politice sledujeme jinou linii než demokratické mocnosti. Jsme zvyklí budovat na solidních základech, nemáme zapotřebí dbát na vrtkavé veřejné mínění a nehledáme žádné senzace. Jestliže by rozmluvy, jako je naše, nepokračovaly s diskrecí, kterou si zasluhují, pak by měly být přerušeny. My kolem nich neděláme žádný hluk; volba, jak už jsem pravil, záleží na Moskvě. Jestliže tam projeví zájem o naše představy, mohl by pan Molotov navázat znovu spojení s hrabětem Schulenburgem (nahrazeno telegramem číslo 164).

Závěr rozhovoru.

Poznámka pro hraběte Schulenburga:

Vedl jsem rozhovor bez jakéhokoli spěchu. Atašé, který, jak se zdá, projevoval zájem, snažil se několikrát svést rozhovor na konkrétnější téma, zatímco já jsem mu dal na vědomí, že bych byl ochoten k větší konkretizaci, jakmile by sovětská vláda oficiálně oznámila, že si zásadně přeje nové vztahy. Kdyby Astachov

obdržel směrnice v tomto smyslu, měli bychom my zájem na brzkém rozhodném řešení. To je výhradně pro vaši osobní informaci.

Ribbentrop

(1) Toto slovo chybí v telegramu přijatém německým velvyslanectvím v Sovětském svazu, obsahuje ho však kopie německého Zahraničního úřadu.

DOKUMENT č. 5

3. srpna 1939

**TELEGRAM STÁTNÍHO TAJEMNÍKA NĚMECKÉHO
ZAHRANIČNÍHO ÚŘADU (WEIZSÄCKERA) NĚMECKÉMU
VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU (SCHULENBURGOVI)**

Berlín, 3. srpna 1939, 13.47

Příjem: Moskva, 3. srpna 1939, 18.00

V e l m i n a l é h a v é

T a j n é !

Číslo 164 z 3. srpna

Pro informaci velvyslance.

Týká se dnešní telegrafické směrnice. V souvislosti s politickou situací a vzhledem k zájmu o uspíšení, chceme v Berlíně pokračovat, bez ohledu na vaši rozmluvu s Molotovem stanovenou na dnešek, v rozhovorech o vyjasnění podmínek, na jejichž základě by se stanovily německo-sovětské zájmy. Za tím účelem přijme dnes Schnurre Astachova a oznámí mu, že bychom byli ochotni ke konkrétnějším diskusím, kdyby si to přála i sovětská vláda. V tom případě bychom navrhli, aby si Astachov vyžádal z Moskvy směrnice. Byli bychom pak připraveni hovořit zcela konkrétně o otázkách týkajících se eventuálních zájmů Sovětského svazu.

Weizsäcker

D O K U M E N T č. 6

14. srpna 1939

TELEGRAM NĚMECKÉHO ZAHRANIČNÍHO ÚŘADU
NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU

(SCHULENBURGOVI)

Berlín, 14. srpna 1939, 13.52

Příjem: Moskva, 14. srpna 1939, 17.00

Číslo 171 ze 14. srpna

Pro informaci velvyslance.

V sobotu mne navštívil Astachov, aby mi sdělil toto:

Od Molotova obdržel směrnice, aby zde prohlásil, že Sověti mají zájem na prodiskutování jednotlivých bodů otázek, které byly již dříve vzneseny. Za takové otázky A(stachov) mezi jinými označil, kromě průběžných hospodářských rozhovorů, otázky tisku, kulturní spolupráci, polskou otázku, záležitost starých německo-sovětských politických dohod. Taková diskuse by však mohla probíhat pouze *postupně*, neboli, jak jsme se vyjádřili, v etapách. Sovětská vláda navrhuje Moskvu za místo těchto diskusí, neboť pro sovětskou vládu je tam mnohem snadnější vést rozmluvy. Během rozhovoru A(stachov) ponechal otevřenou otázku, koho bychom pověřili vedením této konference, zda velvyslance či jinou osobnost tam vyslanou.

Na mou otázku, jaký stupeň důležitosti kladou Sověti polské záležitosti, A(stachov) odpověděl, že nedostal žádné zvláštní směrnice týkající se pořadí, že však hlavní důraz jeho směrnice tkví na termínu *postupně*.

Tyto A(stachovovy) zprávy byly pravděpodobně rozšířenými směrnicemi určenými velvyslanceckému přidělcovi, o nichž jsem vás informoval.

Podléhá dalším instrukcím.

Schnurre

D O K U M E N T č. 7

14. srpna 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU

(SCHULENBURGOVI)

Berlín, 14. srpna 1939, 22.53

Příjem: Moskva, 15. srpna 1939, 4.40

V e l m i n a l é h a v é

Číslo 175 ze 14. srpna

Osobně pro velvyslance.

Žádám vás, abyste osobně navštívil pana Molotova a sdělil mu toto:

1. Ideologické rozpory mezi národně socialistickým Německem a Sovětským svazem byly v uplynulých letech jedinou příčinou, proč Německo a SSSR stály proti sobě ve dvou rozdílných a nepřátelských táborech. (1)

Jak se zdá, ukázal nedávný vývoj, že rozdílný světový názor nezabraňuje rozumným vztahům mezi těmito dvěma státy, ani obnově spolupráce nového a přátelského charakteru. Lze jednou provždy skoncovat s obdobím protivenství v zahraniční politice a otevřít cestu k nové budoucnosti obou zemí.

2. Mezi Německem a SSSR neexistují žádné skutečné zájmové spory. Životní prostory Německa a SSSR se vzájemně dotýkají, avšak ve svých přirozených nárocích se nekříží. Proto také není žádného důvodu pro agresivní tendence jedné země proti druhé. Německo nechová útočné úmysly vůči SSSR. Říšská vláda se domnívá, že mezi Baltským a Černým mořem není otázky, která by nemohla být vyřešena k plné spokojenosti obou zemí. K těmto otázkám například patří: Baltské moře, baltská oblast, Polsko, jihovýchodní problematika atd. Taková politická spolupráce obou zemí by mohla mít pouze užitečný výsledek. Totéž se týká německého a sovětského hospodářství, která se mohou rozvíjet všemi směry.

3. Není pochyb, že současná německo-sovětská politika dospěla k historickému zvratu. Rozhodnutí týkající se politiky, která mají být v bezprostřední budoucnosti učiněna v Berlíně a v Moskvě, budou mít eminentní důležitost pro vztahy mezi německým národem a národy SSSR na celé generace. Na těchto rozhodnutích záleží, zda národy obou zemí jednoho dne bez přesvědčivého důvodu znovu proti sobě pozvednou zbraně, anebo zda vejdou do období přátelských vztahů. Oběma zemím se vždy dařilo dobře, kdykoli byly přátelé, a zle, kdykoli se staly nepřáteli.

4. Pravda, Německo a SSSR v důsledku svého letitého nepřátelství způsobeného světonázorovými rozdíly hledí dnes na sebe s oboustrannou nedůvěrou. Bude ještě třeba odklidit velké množství balastu, které se nahromadilo. Nutno však říci, že i v tomto období přirozené sympatie Němců k Rusům nikdy nezmizely. Politika obou států může být znovu vybudována na této základně.

5. Říšská vláda a sovětská vláda, vycházejíce ze všech zkušeností, musí s jistotou počítat, že kapitalistické západní demokracie jsou nesmiřitelnými nepřáteli jak národně socialistického Německa, tak i SSSR. Dnes se znovu snaží pomocí vojenského spojení vehnat SSSR do války proti Německu. V roce 1914 měla pro Rusko tato politika katastrofální důsledky. Je nevyhnutelným

zájmem obou zemí zabránit pro veškerou budoucnost zničení Německa i SSSR, z něhož by těžily pouze západní demokracie.

6. Krize, kterou v německo-polských vztazích vyvolala anglická politika spolu s anglickou válečnou agitací i s pokusy o spojenecký svazek spojenými s touto politikou, činí žádoucím rychlé vyjasnění německo-ruských vztahů. V opačném případě by se ony záležitosti bez jakéhokoliv německého přičinění mohly vyvinout takovým způsobem, který by obě vlády zbavil možnosti obnovit německo-sovětské přátelství a případně i vyřešit územní otázky ve východní Evropě. Vedoucí činitelé obou zemí by se proto neměli ocitnout ve vleku událostí, nýbrž by měli sami ve vhodný čas jednat. Bylo by osudné, kdyby pro vzájemnou neznalost názorů a záměrů měly být naše národy definitivně od sebe odtrženy.

Pokud jsem informován, má sovětská vláda rovněž zájem na vyjasnění německo-ruských vztahů. Protože však, vzhledem k předcházejícím zkušenostem, lze tohoto vyjasnění dosáhnout pouze pozvolně cestou obvyklých diplomatických kanálů, říšský ministr zahraničních věcí von Ribbentrop je připraven učinit krátkou návštěvu Moskvy, aby jménem Vůdce seznámil pana Stalina s Vůdcovými stanovisky. Pouze takovou přímou rozmluvou můžeme, podle mínění pana von Ribbentropa, dosáhnout změny, přičemž nelze vyloučit, že bychom mohli položit i základy pro definitivní zlepšení německo-ruských vztahů.

Dodatek: Žádám vás, abyste panu Molotovovi nepředal tyto směrnice písemně, nýbrž abyste mu je přečetl. Považuji za důležité, aby se k panu Stalinovi dostaly v co nejpřesnější podobě a současně vás pověřuji, abyste si u pana Molotova vyžádal mým jménem audienci u pana Stalina, abyste přímo i jemu mohl sdělit tuto důležitou zprávu. Kromě mého rozhovoru s Molotovem byla by pro mou cestu podmínkou i následná rozmluva se Stalinem.

Ribbentrop

(1) J. V. Brügel cituje poněkud rozdílnou verzi tohoto dokumentu: "Rozpor mezi nacionálně socialistickou myšlenkou ztělesněnou národně socialistickým Německem a myšlenkou světové revoluce ztělesňovanou Sovětským svazem byl v uplynulých letech jedinou příčinou, proč se Německo a Rusko ocitly proti sobě ve dvou světonázorově odlišných a vzájemně se potírajících táborech."

(J. V. Brügel: Stalin und Hitler, Pakt gegen Europe, Wien 1973, str. 66.)

D O K U M E N T č. 8

23. srpna 1939

SMLOUVA O NEÚTOČENÍ MEZI NĚMECKEM A SVAZEM SOVĚTSKÝCH SOCIALISTICKÝCH REPUBLIK

Vláda Německé Říše

a vláda Svazu sovětských socialistických republik,

přejíce si upevnit věc míru mezi Německem a SSSR a vycházejíce

ze základních ustanovení smlouvy o neutralitě uzavřené v dubnu 1926

mezi Německem a SSSR, dohodly se o následujícím:

Článek I

Obě Vysoké smluvní strany se zavazují upustit od jakéhokoliv násilného aktu, od jakékoli válečné akce, od vzájemného napadení, které by provedly buď samy, anebo ve spojení s jinými silami.

Článek II

V případě, že by se jedna z Vysokých smluvních stran stala objektem válečného aktu ze strany třetí síly, neposkytne druhá Vysoká smluvní strana žádným způsobem pomoc této třetí síle.

Článek III

Vlády obou Vysokých smluvních stran budou v budoucnosti udržovat stálý vzájemný kontakt za účelem konzultace, umožňující výměnu informací o problémech týkajících se společných zájmů.

Článek IV

Žádná z obou Vysokých smluvních stran se nezúčastní jakéhokoliv spolčování sil, jež by přímo, či nepřímo bylo namířeno proti druhé straně.

Článek V

Jestliže by v těch či oněch otázkách vznikly spory či konflikty mezi Vysokými smluvními stranami, budou obě strany své spory či konflikty řešit výhradně přátelskou výměnou názorů, anebo, v případě nutnosti, prostřednictvím povolaných arbitrážních komisí.

Článek VI

Tato smlouva se uzavírá na dobu deseti let s tím, že nevypoví-li ji jedna z Vysokých smluvních stran rok před uplynutím této doby, bude platnost smlouvy automaticky prodloužena o dalších pět let.

Článek VII

Tato smlouva bude ratifikována v nejkratším možném čase. Ratifikační listiny budou vyměněny v Berlíně. Smlouva nabývá platnosti v okamžiku jejího podepsání.

Vyhotoveno ve dvou exemplářích, v německém a ruském jazyce.

Moskva, 23. srpna 1939

Za vládu Německé Říše: Zplnomocněnec vlády SSSR:

von Ribbentrop V. Molotov

Tajný dodatečný protokol

U příležitosti podepsání paktu o neútočení mezi Německou Říší a Svazem sovětských socialistických republik podepsaní zplnomocněnci obou stran vedli přísně důvěrné rozhovory o otázkách hranic jejich daných sfér vlivu ve východní Evropě. Tyto rozhovory vedly k následujícím závěrům:

1. V případě nového územního a politického uspořádání oblastí náležejících k baltským státům (k Finsku, Estonsku, Lotyšsku, Litvě) bude severní hranice Litvy tvořit rozhraní mezi sférami vlivu Německa a SSSR. V této souvislosti obě strany uznávají zájem Litvy na území Vilna.

2. V případě nového územního a politického uspořádání oblastí náležejících k polskému státu bude rozhraní sfér vlivu mezi Německem a SSSR tvořit zhruba linie řek Narev, Visla a San.

Otázka, zda zájem obou stran bude vyžadovat udržení nezávislého polského státu a jakými hranicemi má být tento stát vymezen, bude moci být definitivně vyřešena teprve v průběhu dalšího politického vývoje.

V každém případě budou obě vlády řešit tuto otázku přátelskou dohodou.

3. Pokud se týče jihovýchodní Evropy, zdůraznila sovětská strana svůj zájem na Besarábii. Německá strana potvrdila svůj naprostý politický nezájem o tyto oblasti.

4. Tento protokol budou obě strany považovat za přísně tajný.

Moskva, 23. srpna 1939

Za vládu Německé říše Zplnomocněnec vlády SSSR:

von Ribbentrop V. Molotov

D O K U M E N T č. 9

24. srpna 1939

ZPRÁVA O ROZHOVORU, KTERÝ V NOCI Z 23. NA 24. SRPNA VEDLI ŘÍŠSKÝ MINISTR ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ NA JEDNÉ STRANĚ A PAN STALIN A PŘEDSEDA RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ MOLOTOV NA STRANĚ DRUHÉ

P ř í s n ě t a j n ě !

Státní tajemství

Diskutováno bylo o těchto otázkách:

1. Japonsko

Říšský ministr zahraničních věcí prohlásil, že německo-japonské přátelství není v žádném ohledu namířeno proti Sovětskému svazu. Naším úmyslem je spíše, díky našim dobrým vztahům k Japonsku, účinně přispět k urovnání sporů mezi Sovětským svazem a Japonskem. Kdyby si pan Stalin a sovětská vláda přáli, říšský ministr zahraničních věcí by byl ochoten podniknout kroky v tomto směru. Využil by odpovídajícím způsobem svého vlivu na japonskou vládu a vešel by ve styk i se sovětským zástupcem v Berlíně.

Pan Stalin odpověděl, že Sovětský svaz si vskutku přeje zlepšení svých vztahů s Japonskem, že však jeho trpělivost vůči japonským provokacím má své meze.

Jestliže si Japonsko přeje válku, může jí mít. Sovětský svaz se jí nebojí a je na ni připraven. Přeje-li si Japonsko mír - tím lépe! Pan Stalin by pokládal německý příspěvek ke zlepšení sovětsko-japonských vztahů za užitečný, avšak nechtěl by u Japonska vzbudit dojem, že iniciativa v tomto směru vzešla ze strany Sovětského svazu.

Říšský ministr zahraničních věcí souhlasil a podtrhl skutečnost, že zmíněná spolupráce by znamenala pouze pokračování v rozhovorech, které před několika měsíci vedl s japonským velvyslancem v Berlíně a které se týkaly zlepšení sovětsko-japonských vztahů. Proto by v tomto ohledu nešlo o nějakou novou německou iniciativu.

2. Itálie

Pan Stalin se ptal říšského ministra zahraničních věcí na italské záměry. Nemá Itálie plány přesahující anexi Albánie - případně vůči řeckému území? Malá, hornatá, řídce osídlená Albánie nemá, podle jeho odhadu, valné ceny pro Itálii.

Říšský ministr zahraničních věcí odpověděl, že Albánie je pro Itálii důležitá ze strategického hlediska. Navíc, Mussolini je silný muž, který se nedá zastrašit.

Dokázal to i v habešském konfliktu, v němž Itálie dosáhla svých cílů vlastními silami navzdory nepřátelské koalici. Dokonce ani Německo není nyní s to udělovat Itálii významnější pomoc.

Mussolini vřele uvítal obnovení přátelských styků mezi Německem a Sovětským svazem. S uspokojením se vyjádřil o uzavření paktu o neútočení.

3. Turecko

Pan Stalin se říšského ministra zahraničních věcí tázal, co soudí o Turecku.

Říšský ministr zahraničních věcí se k této záležitosti vyjádřil takto: Již před několika měsíci sdělil turecké vládě, že Německo si přeje přátelské styky s Tureckem. Říšský ministr zahraničních věcí učinil osobně vše, aby tohoto cíle dosáhl. V odpovědi však Turecko, jako jedna z prvních zemí, přistoupilo k

obkličovacímu paktu proti Německu a dokonce nepovažovalo ani za nutné uvědomit o svém kroku říšskou vládu.

Pánové Stalin a Molotov na to poznamenali, že rovněž Sovětský svaz učinil podobné zkušenosti s dvojznačnou tureckou politikou.

Říšský ministr zahraničních věcí se dále zmínil, že Anglie věnovala Turecku pět miliónů liber na rozvratnou propagandu proti Německu.

Pan Stalin řekl, že podle jeho informací suma poskytnutá Anglií na podplacení tureckých politiků daleko přesahuje částku pěti miliónů liber.

4. Anglie

Pánové Stalin a Molotov nepříznivě hodnotili posláni britské vojenské mise v Moskvě, která nikdy sovětské vládě nesdělila, jaké má ve skutečnosti úmysly.

Říšský ministr zahraničních věcí v této souvislosti prohlásil, že Anglie se vždy snažila znemožnit rozvoj dobrých vztahů mezi Německem a Sovětským svazem. Anglie je slabá a chce, aby ostatní bojovali za její troufalou touhu po světovládě.

Pan Stalin živě souhlasil a poznamenal toto: Britská armáda je slabá; britské námořnictvo si už nezasluhuje svou někdejší pověst. Anglické vzdušné síly se sice, pravda, zvětšily, jenže nemají dostatek letců. Jestliže, vzhledem k řečenému, Anglie přesto vládne světu, je to způsobeno hloupostí ostatních zemí, které se vždy daly zastrašit. Je například směšné, že několik stovek Britů ovládá Indii.

Říšský ministr zahraničních věcí souhlasil a důvěrně pana Stalina informoval, že Anglie nedávno vypustila nový pokusný balónek, mající jistou podobnost s rokem 1914. Jsou to příklady typicky hloupých anglických manévřů. Říšský ministr zahraničních věcí navrhl Vůdci, aby oznámil britské vládě, že odpovědí na jakýkoliv nepřátelský britský akt v případě německo-polského konfliktu bude letecké bombardování Londýna.

Pan Stalin poznamenal, že onen pokusný balónek byl nepochybně Chamberlainův dopis Vůdci, který velvyslanec Henderson předal 23. srpna v

Obersalzbergu. Stalin dále vyjádřil názor, že by Anglie, nehledě na svou slabost, vedla válku úskočně a tvrdě.

5. Francie

Pan Stalin vyjádřil přesvědčení, že nicméně Francie má armádu hodnou úvahy.

Říšský ministr zahraničních věcí ze své strany zdůraznil pánům Stalinovi a Molotovovi početní podřadnost Francie. Zatímco Německo má v odvodovém ročníku více než 300 000 vojáků, je Francie schopna povolát pouze 150 000 rekrutů ročně. Západní val je pětkrát silnější nežli Maginotova linie. Kdyby se Francie pokusila válčit proti Německu, byla by určitě poražena.

6. Pakt proti Kominterně

Říšský ministr zahraničních věcí prohlásil, že Pakt proti Kominterně byl v zásadě namířen nikoli proti Sovětskému svazu, nýbrž proti západním demokraciím. Sám ví a je rovněž s to odvodit z tónu sovětského tisku, že sovětská vláda si tuto skutečnost plně uvědomovala.

Pan Stalin uvedl, že Pakt proti Kominterně ve skutečnosti postrašil hlavně londýnskou City a malé britské obchodníky.

Říšský ministr zahraničních věcí souhlasil a žertovně poznamenal, že pan Stalin byl zajisté méně postrašen Paktem proti Kominterně než londýnská City a malí britští obchodníci. Co soudí o této věci německý lid, jasně vyplývá ze vtipu, jenž pochází od Berlíňanů známých svým smyslem pro humor a jenž koluje již několik měsíců, že totiž "nyní ještě Stalin přistoupí k Paktu proti Kominterně".

7. Vztah německého lidu k německo-sovětské smlouvě o neútočení

Říšský ministr zahraničních věcí prohlásil, že může potvrdit, že všechny vrstvy německého lidu, zvláště prostý lid, přivítaly s nejvšelejšími pocity dohodu se Sovětským svazem. Lidé instinktivně cítí, že mezi Německem a Sovětským

svazem neexistují žádné přirozené zájmové spory a že rozvoj přátelských vztahů byl až dosud narušován pouze zahraničními intrikami, zejména ze strany Anglie.

Pan Stalin odpověděl, že tomu rád věří. Němci si přejí mír, a proto vítají přátelské vztahy mezi Říší a Sovětským svazem.

Říšský ministr zahraničních věcí ho zde přerušil a pravil, že je vskutku pravda, že si německý lid přeje mír, že však na druhé straně rozhořčení vůči Polsku je tak veliké, že každý muž je připraven k boji. Německý lid už nehodlá dále snášet polské provokace.

8. přípitky

V průběhu rozmluvy pan Stalin spontánně navrhl přípitek Vůdci, a to těmito slovy:

"Vím, jak velice německý národ miluje svého Vůdce, proto bych chtěl připít na jeho zdraví."

Pan Molotov připil na zdraví říšského ministra zahraničních věcí a na zdraví velvyslance hraběte von Schulenburga. Pan Molotov pozvedl svou číši i na zdraví Stalina s poznámkou, že to byl Stalin, kdo se - nehledě na svou řeč z března tohoto roku, která byla správně v Německu pochopena - zasloužil o změnu politických vztahů.

Pánové Molotov a Stalin opakovaně připíjeli na smlouvu o neútočení, na novou éru německo-ruských vztahů a na německý národ.

Říšský ministr zahraničních věcí na oplátku navrhl přípitek panu Stalinovi, přípitek sovětské vládě a příznivému rozvoji vztahů mezi Německem a Sovětským svazem.

9. Při loučení pronesl pan Stalin na adresu říšského ministra zahraničních věcí slova tohoto významu:

Sovětská vláda přikládá novému paktu velikou vážnost. Chtěl bych svým čestným slovem zaručit, že Sovětský svaz nezradí svého partnera.

Hencke (1)

Moskva, 24. srpna 1939

(1) Andor Hencke, státní podtajemník v říšském ministerstvu zahraničních věcí.

DOKUMENT č. 10

3. září 1939

TELEGRAM ŘÍŠSKÉHO MINISTRA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ
NĚMECKÉMU VELVYSLANCI V SOVĚTSKÉM SVAZU

(SCHULENBURGOVI)

Berlín, 3. září 1939, 18.50

Příjem: Moskva, 4. září 1939, 0.30

Číslo 253 z 3. září

V e l m i n a l é h a v é ! Výhradně pro velvyslance. P ř í s n ě t a j n é ! Osobně pro vedoucího mise nebo jeho zástupce. V r c h o l n ě t a j n é ! K osobnímu dešifrování. N e j p ř í s n ě j š í t a j e m s t v í !

Očekáváme s určitostí, že během několika týdnů zasadíme rozhodující porážku polské armádě. Zřídili bychom potom vojenskou okupaci na území, které bylo v Moskvě určeno za německou sféru zájmů. Z vojenských důvodů bychom však museli postupovat i dále proti oněm polským vojenským silám, nalézajícím se v té době na polském území, jež náleží do ruské zájmové sféry.

Prohovořte tuto věc, prosím, ihned s Molotovem a zjistěte, zda Sovětský svaz nepovažuje za žádoucí, aby se ruské síly ve vhodnou dobu vydaly na pochod proti polským silám v ruské zájmové sféře a aby i ony ze své strany obsadily ta území. Podle našeho názoru by to neznamenal pouze ulehčení pro nás, nýbrž by to bylo také, ve smyslu moskevské dohody, i v sovětském zájmu.

V této souvislosti, prosím, sdělte, zda můžete prodebatovat tuto záležitost s důstojníky, kteří sem právě přibyli, a jakou pozici má sovětská vláda v úmyslu zaujmout.

Ribbentrop